

התרפסות או שליחות: למה יעקב כרע ונכנע בפני עשו? מבוסס על לקו"ש טו/297

גוי אנטישמי נכנס לבר משקאות ורואה יהודי עם כיפה וציצית. הוא צועק לברמן בקול כדי שכולם ישמעו: 'משקאות לכל היושבים כאן על חשבוני, חוץ מליהודי המגעיל הזה'. המשקאות חולקו במהירות לכל הנוכחים ואילו היהודי מחייך אליו ואומר תודה. הגוי חוטף זעם ושוב צועק לברמן: 'עוד סיבוב משקאות על חשבוני חוץ מליהודי המטונף הזה'. ושוב היהודי מחייך ואומר תודה.

האיש מאבד עשתונות ושואל את המלצר מה הסיפור של היהודי הזה? האם הוא משוגע? – 'לא, השיב המלצר, הוא הבעלים של המקום'.

הרמב"ן מגדיר את פרשת השבוע בתור "פרשת גלות". זאת הפרשה ממנה שואבים כוח והדרכה כיצד להתמודד את המאבקים המורכבים כנגד אויבינו. הרמב"ן מספר כי כאשר נדרשו החכמים להיפגש עם הגויים, היו מעמיקים קודם בפרשת וישלח כדי לשאוב הכוונה מחכמתו של יעקב אבינו בהתמודדותו הישירה מול עשיו.

1. רמב"ן לג, טו: רבותינו ... אמרו (בראשית רבה עח, טו): רבי ינאי כשהיה הולך לפגישות עם המלכות היה מסתכל בפרשה הזו ... מפני שהייתה קבלה בידם שזו פרשת גלות. וכך כשהיה בא ברומא בחצר מלכי אדום על עסקי הצבור היה מסתכל בפרשה הזו ללכת אחרי עצת הזקן החכם.

וכאן עולה שאלה גדולה שאין מפרש מכובד במהלך ההיסטוריה שאינו מתייחס אליה. הכלל הראשון בחוקי הג'ונגל הוא: 'בג'ונגל היה זאב, כי אם תהיה שה – יאכלו אותך'. ובעברית פשוטה: בג'ונגל תהיה חזק וקשוח. ואילו יעקב אבינו עושה לכאורה את ההיפך הגמור. יעקב מנהל מסע ארוך שנראה מתחילתו ועד סופו כמו הליך כניעה והתרפסות בפני עשיו.

יעקב אבינו שב ארצה אחרי 34 שנים בהן לא היה בארץ (14 שנים נטמן בבית שם ועבר ועוד עשרים שנה בבית לבן) ובמקום לחיות את חייו בשקט ולשמוח שעשיו נטש את הארץ לפני שלושים שנה, יעקב 'מעיר את הכלב משנתו'. הוא שולח שלוחים לאדום הרחוקה לספר שהוא שב ארצה ולבקש להתפייס עם עשו.

וכבר אלפי שנים שואלים המפרשים, למה להעיר את הכלב כשהוא ישן?

בראשית רבה עה, א: וישלח יעקב מלאכים אל עשיו אחיו – רב הונא פתח ואמר (משלי כו): 'מחזיק באזני כלב עובר, מתעבר על ריב לא לו'. רב שמואל בר נחמן אמר: משל לארכי שודד שהיה ישן בפרשת דרכים. עבר שם אדם וראה איש שוכב על הקרקע. החל מעוררו: עמוד לך שהרע מצוי כאן. עמד האיש והתחיל לפגוע בו. אמר: נעור הרע! אמר לו השודד: ישן היה ואתה עוררתו. כך אמר הקב"ה ליעקב: **לדרכו היה מהלך ואתה משלח אצלו ואומר 'כה אמר עבדך יעקב'!**

השלב השני הוא לא פחות תמוה: יעקב לא מסתפק במשלוח מלאכי שלום לעשו, אלא שם להם מילים שנראות כמו כניעה נרצעת בפני עשו.

בראשית לב: וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום ... כה תאמר לראשית לעשו, כה אמר עבדך יעקב: עם לבן גרתי ואחר עד עתה – רש"י: גרתי - לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר, אינך כדאי לשנוא אותי על ברכות אביך שברכני "הוה גביר לאחריך" שהרי לא נתקיימה בי.

יעקב מרכין את ראשו בפני עשו, קורא לו "אדוני", מכנה את עצמו בשם "עבדו" ושולח אצבע ישירה אל שורש הסכסוך ביניהם: הוא מבקש מעשו לא לכעוס על גניבת הברכות משום שהם לא התקיימו.

ואז מגיע השלב השלישי במסע החנופה לעשו: המלאכים חוזרים מאדום עם מסר של מלחמה. עשו בוער, הוא לא שכח לך את גניבת הבכורה והברכות ומגייס 400 שכירי חרב לפגוע בך.

[ראוי להעיר: המפרשים שואלים מאיפה ידע יעקב שעשו בא בכונה להורגו? אולי עשו תכנן לחבק אותו ו-400 האנשים עמו נועדו בכלל לכבדו? אומר השפתי כהן רעיון מעניין: יעקב למד זאת משם ארצו ומדינתו של עשו: ארץ "שעיר" והעיר "אדום". יעקב הבין כי עשו קרא כך למקום מגוריו כדי לזכור לנצח את שתי העוולות שעולל לו יעקב: "שעיר" משום שיעקב נכנס בבגדי עשו השעירים לקחת הברכות. ו"אדום" משום שיעקב הוציא את הברכות באמצעות המאכל "האדום האדום הזה"].

וכאן מתרחש הדבר התמוה ביותר: במקום לשדר רוגע ולבטוח בהבטחה שהעניק לו הקב"ה פעמיים כי יהיה עמו בכל אשר ילך – פעם אחת לפני שיצא מהארץ וחלם "ושמרתך בכל אשר תלך" ופעם שנייה לפני ימים ספורים ממש כשהקב"ה התגלה אליו בבית לבן והורה לו לשוב ארצה והבטיח "גור בארץ הזאת ואהיה עמך ויברכך" – יעקב מתמלא **פחד וחשש** מפני הצפוי לו.

יעקב בוחר בטקטיקה של משלוח דורון לעשו ובקיצור: **מתן שוחד**¹. וכאשר הם נפגשים סוף-סוף הוא **כורע-ברך שבע פעמים** לפני עשו ולאורך הפרשה כולה קורא **שמונה פעמים** את המילה "אדוני".

כך מסכם הכלי יקר את התמיהה במילים חזקות ביותר:

כלי יקר: ויירא יעקב מאד וייצר לו - ביראה זו יצאו כל המפרשים ללקוט ולא מצאו טעם נכון: למה זה ועל מה זה היה מתיירא? אחר שהבטיחו הקב"ה פעמיים לשמרו: פעם ראשון במראה הסולם נאמר ושמרתך בכל אשר תלך, ופעם שני בהיותו בבית לבן נאמר שוב אל ארץ מולדתך ואהיה עמך?

ואולי התמיהה החזקה ביותר נמצאת במדרש הבא: **מדרש אגדת אסתר ג:** ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה - אמרו לו ... הרי מצינו אבותיך שהשתחוה לאבותיו שנאמר [על יעקב] 'וישתחו ארצה ז' פעמים? אמר להם: בנימין אבי היה במעי אמו ולא השתחוה, ואני בן בנו שנאמר: 'איש ימיני', וכשם שלא כרע אבי כך אני איני כורע.

מה עמד, אפוא, בבסיס ההתקרבות לעשו? ובעיקר: מה עומד מאחורי דברי **ההכנעה** לעשו?

ב. מעניין להעיר כי הדיון אודות יחסו של יעקב לעשו נושא גם משמעות **הלכתית-מעשית** ממדרגה ראשונה: האם מותר **להחניף לרשע**? האם אפשרי לומר לאדם אחר דברים שאינך מאמין בהם ובלבד לקנות את לבו ולהשיג ממנו תועלת כלשהיא?

הדוגמאות לכך מקיפות את כל שטחי החיים: החל מלהחניף לבן הזוג, המשך בחנופה לבוס בעבודה או לאיש עשיר בכלל במטרה להשיג ממנו הלוואה או תרומה כלשהי, וכלה במתן כיבוד בבית הכנסת לאדם שנשוי לאישה נוכרייה, אך הוא נכבד בעירו וזקוקים לאמונו ולידידותו.

¹ **סיפור - שוחד תמיד עובד:** בעיר בריסק ברוסיה הלבנה התמנה מושל גוי והחליט לסגור את בית הספר היהודי. רבי חיים מבריסק כינס את עסקני הקהילה והפציר למצוא דרך לשחד את המושל. העסקנים טענו כי המושל הזה איש ישר ואוי למי שינסה לדחוף לו מעטפות, אך רבי חיים טען שצריך ללמוד מיעקב אבינו: הדרך היא לשחד את הגוי ואין גוי שלא מוכן לקחת, כמו שכתוב בהמשך הפרשה: "ויפצר בו וייקח". אחד העסקנים הלך לביתו של המושל ביום אביבי יפה, 25 מעלות בחוץ, כשהוא לבוש עם מעיל, כפפות וערדליים. המושל פרץ בצחוק והלה אמר כי אימא שלו באה אליו בחלום ואמרה שהיום צהריים יירד שלג וכדי להוכיח את דבריו הוא הציע למושל להתערב על 10,000 רובל. הערב הגיע והחום בחוץ שמר על 25 מעלות. אותו עסקן הגיע שוב לביתו של המושל והפקיד בידיו את הסכום 10,000 רובל כהפסד בהתערבות. המושל התפעל מאוד מהיושר של היהודי ושאל מה רוצה? למה בכלל הופיע כאן הבוקר? היהודי אמר כי הוא בא בעניין בית הספר היהודי בו לומדים הילדים שלו וילדי חבריו. המושל שהתפעל קודם מהיושר שלו, אמר כי אם כל היהודים כמוהו, אין סיבה לסגור את בית הספר...

מצד אחד, הגמרא מספרת על המלך אגריפס, שהיה עבד רומאי והומלך על ירושלים בידי הרומאים בסוף ימי הבית השני. הוא כינס את ישראל למעמד "הקהל" במוצאי חג הסוכות וקרא בספר התורה וכשהגיע לפסוק: "לא תוכל לתת עליך איש נוכרי" זלגו עיניו דמעות. משום שידע שאינו ראוי למלוכה. אולם אנשי העם החניפו לו ועודדו אותו בקול: 'אל תירא, אחינו אתה'. מביא שם התוספות כי באותו יום נהרגו יהודים רבים (בקרבנות החורבן) כקפידה אלוקית על החנופה לרשע.

2. משנה סוטה מא: אגריפס המלך עמד וקבל ספר תורה ... וכשהגיע ל"לא תוכל לתת עליך איש נוכרי" זלגו עיניו דמעות. אמרו לו: אל תתיירא אגריפס, אחינו אתה. תוס' שם: בירושלמי תני ... הרבה חללים נפלו באותו יום שהחניפו לו. ממשיכה הגמרא שם: ארבע כיתות אין מקבלות פני שכינה: כת ליצים, כת חניפים, כת שקרנים וכת מספרי לשון הרע.

מצד שני, מביאה הגמרא שם ראייה הפוכה מהנהגת יעקב לעשו:

מותר להחניף לרשעים בעולם הזה ... מהכא [שאמר יעקב: 'ולקחת מנחתי מידי כי על כן ראיתי פניך] כראות פני אלוקים' (רש"י: ראיתי פניך והם חשובים לי כראיית פני המלאך שראיתי שר שלך).

יעקב מחניף לעשו ואומר כי פניו מזכירות את פני המלאך שראה יעקב, למרות שבאמת היה זה **מלאך חבלה** שנאבק עם יעקב. ואם כן, האם מותר להחניף לרשע וכל שכן לסתם אדם?

המסגרת הזו אינה מיועדת כלל וכלל לפסיקת הלכה, אך רק כדי להרבות עניין, נעיר את תשובת הגאון רבי משה פיינשטיין שכותב הגדרה ברורה: מותר להחניף לאדם אחר בשביל סיבה טובה, כמו שנהג יעקב אבינו. ולכן מותר לכבד אדם בבית הכנסת אף שהוא נשוי לאישה נוכרייה. וכל מה שאסרה הגמרא לגבי אגריפס הוא משום שיהודי ירושלים שיבחו את **עצם העוון שלו**. הם הצדיקו את עוונם שנטל על עצמו את המלוכה. אך כשמכבדים אדם לפתוח הארון, הוא אינו חושב שמצדיקים את עוונותיו, אלא ברור לכלי עלמא שעושים זאת רק כדי לשמור את הידידות והיחסים הטובים עמו.

אגרות משה או"ח ב סימן נא: כל איסור חנופה הוא רק בכגון דא דהוא כהסכמה על האיסור כהא דאמרו באגריפס אחינו אתה שנמצא שאמרו שהוא כשר למלוכה ... אבל להחניף בעינינום שלא נראה שהוא מסכים להאיסורים ... כמו לכבדו בפתיחת הארון שהוא רק כבוד בעלמא ולהכלל ידוע שהוא משום שרבים צריכים לו – אין זה בכלל איסור חניפה.

ואחרי ההבהרה הזו אנו שבים ושואלים: בשביל מה בכלל נכנס יעקב לפינה הזו? מה הייתה המטרה בכל מסע ההתקרבות והחנופה לעשו? האם לא היה נכון יותר לקיים את הוראת המשנה הברורה: "הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע"?

ג. אחד מראשוני אדמור"י החסידות היה "היהודי הקדוש מפשיסחא", רבי יעקב יצחק מפשיסחא. הוא היה תלמידו של החוזה מלובלין ורבו של האדמו"ר מקוצק. מסופר כי פעם ישב עם תלמידיו ולימדו תורה ולפתע שקע במחשבות בעומק הלימוד. בין התלמידים ישב תלמיד צעיר שהיה יתום מאביו וגר לבדו עם אמו בביתו. הוא ראה את הרבי שקוע במחשבות והוא נזכר כי אימא שלו ביקשה ממנו בבוקר סיוע בעבודות הבית אך הוא מיהר ללכת לשיבה. כעת, הוא חשב שההפסקה הזו היא הזדמנות לרוץ ולסייע לאמו ולשוב במהירות לפני שהרבי יחזור ללמד.

הוא נחפז הביתה, הוריד עבור אמו חפץ כבד מעליית הגג ומיהר לשוב לבית המדרש. בדיוק כשנכנס אל החדר הרים הרבי את העיניים ושאל מהיכן חזר. הנער החל לגמגם במבוכה, אך הרבי עודד אותו לדבר ואמר: "יחד עמך נכנסה לכאן דמותו של האמורא אביי והוא פתר לי את הקושיה העמוקה בה הייתי עסוק, ואם אדם גדול כמו אביי ליווה אותך, כנראה זכית למעשה מיוחד". התלמיד סיפר כי הוא הלך להגיש עזרה לאמו. הרבי התנער מלוא קומתו ואמר בשמחה: עכשיו הכול מובן. אביי היה יתום מאביו ואמו ולכן נקרא שמו "אביי", ראשי תיבות: "אשר בכ ירוחם יתום". אולם אביי לא רצה להפסיד את מצוות כיבוד הורים ולכן קיבל על עצמו לסייע ולהתלוות לכל אדם שמכבד את הוריו.

הביאור הרווח במפרשים הוא שיעקב אבינו לא חשש מעשו, הוא חשש מהזכויות הרוחניות של עשו. הוא סבר שעשו נושא מעלה רוחנית שאינה קיימת בו עצמו ועשו יכול לקטרג אתו עליה.²

3. בראשית לב, יא: קטנתי מכל החסדים – רש"י: שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא.

איזה חטאים ישנם ליעקב אבינו? ובמה עשו טוב ממנו? הבה נשים לב לכפל ואריכות לשון התורה:

בראשית לב, ח: וירא יעקב מאוד ויצר לו – פירוש מלא העומר: יעקב עלה מורא על ראשו שיש לעשו איזו קטרוג לקטרג עליו ... זה נרמז: 'ויירא' על כיבוד אם ואם שנאמר 'איש אמו ואביו תיראו', 'ויצר' מרמז על איסור שתי אחיות שנאמר 'ואישה על אחותה לא תיקח לצרור'.

הפירוש הגאוני הזה מובא בספר "מלוא העומר", שנכתב בידי מהרא"ל צינץ, רבי אריה לייב צינץ, מגדולי חכמי פולין לפני כמאתיים שנה. לדידו, עשו נשא זכות עצומה שיעקב עצמו לא זכה לה: עשו הצטיין במצוות כיבוד הורים. הזכרנו בעבר את "בגדי עשו החמודות", בגדי גן עדן אותם לבש בעת שנכנס לכבד את יצחק, והשיא היה כאשר כבש את זעמו העצום ואמר: "יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את אחי" – אך לא אצער את יצחק בחייו. יעקב עצמו, לעומת זאת, חזר עכשיו משלושים וארבע שנים בהן כלל לא ראה את הוריו ולא קיים בשום דרך את מצוות הכבוד.³

מנגד, יעקב אבינו גם 'עבר' על עוון מסוים שעשו לא עבר אותו: יעקב היה נשוי לשתי אחיות, בניגוד למצוות התורה המפורשת. ואף שהיה זה לפני מתן תורה, אך עבור צדיק כיעקב יש בכך פגם.

ואכן, הרמב"ן בפרשת קדושים מעלה נקודה נוראה. נשים לב שתקופה קצרה אחרי שיעקב הגיע ארצה, רחל נפטרה בפתאומיות. מבאר הרמב"ן ש"ארץ הקודש" אינה מאפשרת ליעקב לחיות עם פגם כזה, ורחל היא האישה השנייה שנישאה לו ולכן היא זאת שספגה את קפידת ה'.

ראוי להוסיף כי בכך מבארים המפרשים דבר תמוה: משה רבנו היה כידוע אדם אמיץ מאוד. הוא לא פחד מפרעה, לא חשש מעמלק ולא נרתע מבלק. ובכל זאת היה אדם אחד שמשא דאג מהמאבק בו:

במדבר כא: ויצא עוג מלך הבשן לקראתם הוא וכל עמו למלחמה אדרעי: ויאמר ה' אל משה אל תירא אתו כי בידך נתתי אתו. מבארת הגמרא בנדה סא: מאי שנא מעוג דקמספתי? אמר שמא תעמוד לו זכות אברהם אבינו שנאמר 'ויבא הפליט ויגד לאברם העברי' (שלוט נשבה בידי המלכים).

אם כן, צדיקים לא פוחדים מאנשים, הם חוששים מהזכויות הרוחניות של אותם אנשים. [זאת, אגב, הסיבה לתופעה מצויה בה אנו רואים אנשים מסוימים מצליחים בחיים ואיננו מבינים את הסיבה לכך. ההסבר במקרים רבים הוא 'זכות עצמית' או 'זכות אבות' ששומרת ומגינה עליהם].

עד כאן הפירוש הרווח במפרשים. אך האם הוא מספיק כדי להסביר את התנהגותו של יעקב? ברור שלא. שכן אנו מבינים רק למה יעקב חשש מעשו אחרי שעשו יצא לקראתו. אך עדיין איננו מבינים

² ראו ברמב"ם הקדמה לפירוש המשניות ד"ה אבל מה, שנבואה טובה פרטית יכולה להתבטל אם גרם החטא, בניגוד לנבואה טובה כללית שאינה מתבטלת לעולם כדי שלא יהיה חילול השם.

³ העשרה לקהל מעמיק: ראיתי פירוש נפלא בהקדמה לשו"ת מהרי"א"ץ, שהיה תלמיד של החתם סופר: יעקב אבינו לא חשש מעשו, אלא להיפך, רצה להידבק בעשו. משום שע"ז תהיה גם לו את הזכות של כיבוד הורים. שכן כאשר דבקים באדם שיש לו זכויות מסוימות ומכבדים אותו – זוכים לקבל מהזכויות שלו.

כך מבאר האר"י הקדוש את הדו-שיח המפורסם בין הגר והלל הזקן: הגר ביקש מהלל "למדני את כל התורה כולה על רגל אחת" והלל ענה: "מה דעלך סני לחברך לא תעביד". מה קשר הדברים? הגר שאל את הלל כיצד אפשר לקיים את כל מצוות התורה בפעם אחת שנמצאים בעולם, היינו בגלגול אחד? והרי אם האדם הוא ישראל, הוא לא יכול לקיים מצוות של כהן? ואם הוא כוהן הוא לא יכול לקיים מצוות של מלך וכיו"ב, ולכן ביקש "למדני את התורה על רגל אחת", משום ש"רגל" פירושה בעברית "פעם", כמו שאמרה האתון של בלעם: "הכיתני זה שלוש רגלים" – שלוש פעמים.

הלל ענה: "מה דעלך סני לחברך לא תעביד", היינו תאהב כל יהודי וכאשר אתה מתכלל עם כלל ישראל, אתה במילא זוכה לקבל מהזכויות של כולם.

את יסוד ושורש העניין: מדוע יעקב פנה בכלל לעשו לדווח על הגעתו ארצה? מדוע העיר את הכלב משנתו והקיץ את השודד מתרדמתו, כקושיית המדרש הראשונה?

לפי התפיסה הקבלית והחסידית, הייתה ליעקב תכנית עמוקה ומהפכנית בניסיונו להתקרב לעשו.

ד. הסיפור הבא התפרסם בתכנית התחקירים "עובדה" לפני ארבע שנים (30/1/14): היה זה ערב רגיל בחייו של הרב שלמה כובש, שליח חב"ד בבודפשט. המכשיר הסלולארי עדכן על הודעה חדשה שהתקבלה והרב לא האמין למקרא הטקסט. "כאן צ'ונאד סוגדי ואני רוצה לפגוש אותך בהקדם".

לפגוש את צ'ונאד סוגאדי היה כמו לפגוש את השטן בעצמו. האיש היה מספר 2 במפלגה האנטישמית יוביק. הוא היה פוליטיקאי קיצוני ומסוכן שהציף את הונגריה בשנאה ליהודים. בהיותו נער בגיל עשרים פתח חנות מזכרות שמכרה חולצות עם צלבי קרס, הסמל הגזעני של המפלגה הנאצית, והקים את ה"גארדא", מיליציה שהסתובבה בשכונות התושבים הזרים וזרעה אימה. בקיצור, סוגאדי הוא אינו האיש שהיית רוצה לפגוש בו בפינת רחוב חשוך.

והטיפוס הזה רוצה לפגוש את הרב. סוגאדי הגיע לפגישה מבלבל וסיפר דברים שנשמעו כמו הזיה. אנשי המפלגה חיטטו בעברו וגילו כי סבתו - אם אמו - היא יהודייה שעברה את אושוויץ. כל החיים היא הסתירה מהנכד שלה את יהדותה, אך החברים מהמפלגה גילו זאת. אם כן, סוגאדי האנטישמי הוא בכלל יהודי מבטן ומלידה.

סוגאדי ביקש להבין מהרב מה זה יהודי? מדוע עליו להפסיד את הקריירה בגלל סבתא שלו? ואיך החלטה שבכלל לא הוא קיבל מחייבת אותו עכשיו?

בעקבות המפגש עם הרב, הוא הבין שמה שהיה לא יהיה עוד. הוא התפטר מהמפלגה והתכנס בתוך עצמו. בהמשך נפגש שוב עם הרב וביקש לא פחות ולא יותר להצטרף כחבר בקהילה היהודית. כאן הרב כובש נאלם. הוא לא ידע מה עליו לומר. אדם שחולל עוולות נוראות כאלו, שהסית בראש חוצות נגד היהודים והפך את הונגריה לחבית אבק שריפה אנטישמית - כיצד אפשר למחול לו?

בינתיים פרצה סערה בתוך הקהילה: אנשים ניצולי שואה, שחוו על בשרם את השנאה שסוגאדי הצית מסביב, הזדעזעו מהמחשבה כי הוא יהפוך להיות חלק מהם. "הוא רק חייך חיוך קטן והכול יימחל לו! זה או הוא או אנחנו!".

הרב כובש הפנה את השאלה אל הרב ברוך אוברלנדר, השליח הראשי ואב בית הדין בהונגריה. הרב אוברלנדר שקל ושקל, עד שנזכר במשפט שאמר המגיד ממעזריטש. פעם קרא לתלמידו החשוב רבי אלימלך מליז'ענסק ואמר: "מיילך, שומע אתה מה אומרים בשמים? אהבת ישראל היא לאהוב רשע גמור כמו שאוהבים צדיק גמור". הרב אוברלנדר חשב על איזה עוד "רשע גמור" אפשר להחיל את המשפט של המגיד? הוא החליט לתת אמון בצ'וגדי ולקבלו לקהילה, ואכן האיש הפך במשך הזמן ליהודי כשר המקפיד על קלה כבחמורה.

ישנו וארט מופלא מאת אביו של הרבי מליובאוויטש אודות יעקב ועשו. הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסון עסק רבות בספרי קבלה וכך הוא גם סגנון הפירושים שלו:

המילה "יצחק" היא בגימטרייה 208, שזה שמונה פעמים שם הוי' (208=26X8), ואילו המילה "יעקב" היא בגימטרייה 192 שזה רק שבע פעמים שם הוי' (192=26X7). לאן נעלם שם הוי' השמיני של יצחק? והרי כל מה שיש לאבא הוא מעביר לבניו? התשובה נמצאת אצל עשיו: המילה "עשיו" היא בגימטרייה 376, שזה פעם אחת שם הוי' (26) ועוד שבע פעמים המילה "טמא" (350=50X7).

יעקב ידע את הסוד: עשו הוא ילד זהה אליו. בדיוק כמוהו הוא נולד מאבא ואימא יהודיים (שלא כמו ישמעאל שנולד מאימא גויה). עשו קיבל מאביו קדושה עצמית בדיוק כמו יעקב, אלא שאצלו הקדושה

מכוסה בשבע שכבות של טומאה. משום שתפקידו של עשו במשחק שיצר האלוקים הוא להיות החייל השחור על לוח השחמט, הוא זה ש"כובש את יצרו" ונותן לאלוקים את הנחת רוח של בעל התשובה.

יעקב יודע עוד דבר: לא נוכל להגיע לביאת המשיח כל זמן שלא אספנו את כל ניצוצות שם הוי' שהתפזרו בעולם. כולל אלו שמסתתרים אצל אלו שנראים כמו עשו. התפקיד הוא ללקט את האובדים והנידחים בארץ שעיר ולספר להם למה הם מכוסים בשבע שכבות של טומאה. לא כי הם פחות טובים, אלא כי הם יותר טובים. משום שהם נועדו לתת לקב"ה נחת רוח גדול יותר. ולכן יעקב מתקרב לאחיו, הוא שואף להזכיר לו מיהו באמת ולהאיר בו את עומק הקדושה שבו.

זה בדיוק הסיפור שהבאנו בעבר מתרגום יונתן בן עוזיאל, לפיו ראשו של עשו נקבר בתוך מערת המכפלה וגופו נקבר בחוץ, משום שעשו היה אדם חצוי: שם הוי' בראשו ושבע שכבות טומאה בגופו.

בכך מבאר הגאון רבי לוי יצחק את העובדה שיעקב השתחוה **שבע פעמים** לפני עשו, כדי להסיר את **שבע שכבות הטומאה** ממנו. הדרך לכך הייתה באמצעות התקרבות אליו, אך ההתקרבות הזו בקעה את מסך השריון שעטה עשו על עצמו.

יתירה מכך: בכך מובן דבר גדול ועצום: לאורך כל פסוקי הפרשה, יעקב אבינו כופל ואומר: "הצילני נא **מיד אחי מיד עשו**", אך ברגע שהם נופלים זה על זה, אומרת התורה רק "עד גשתו עד **אחיו**". ואיפה "עשו"? באותו רגע מופלא לא היה "עשו" רק "אחיו".

4. תורת לוי יצחק (שניאורסון) חידושים בש"ס ריד: יצחק מספרו ח' פעמים הוי' (208=8X26), ונמשכו ממנו יעקב ועשו: ביעקב נמשך ז' פעמים הוי' (192=7X26), ושם הוי' אחד נמשך בעשו שמצד זה הוא אח ומחובר ליעקב. והמותר בעשו על שם הוי' הוא ז' פעמים טמא (26 ועוד 376=50X7) ומצד הז' פעמים טמא שבו הוא הלעומת דיעקב שהוא ז' פעמים שם הוי'. ולכן היה עשו שונא ליעקב מאוד מצד הז' פעמים טמא שבו. ועל ידי מה נתחבר עשו ליעקב שנעשה לו כאח וחבקו ונשקו (ורשב"י סבירא ליה שנשקו בכל ליבו), הוא על ידי שהשתחוה יעקב ז' פעמים ארצה שעי"ז הסיר ממנו הז' פעמים טמא שבו ונשאר בו רק הוי' שמצד זה הוא אחיו, וזהו 'עד גשתו עד אחיו'.

כעת נראה דבר מופלא: התורה היא אחת ויחידה. התחלנו עם וארט שנכתב באוקראינה, אך מצאתי את אותו וארט בדיוק כחמישים שנה קודם בבגדד. לפי אותו מהלך, מבאר ה"בן איש חי" את השאלה הגדולה ששאלנו, כיצד יעקב קרא לעשו "אדוני" וכינה את עצמו "עבדו"? איפה הכבוד של יעקב?

לפני שנביא את דבריו של הבן איש חי, נקדים הקדמה קצרצרה מדברי רבינו הזקן בתורה אור פרשתנו: מובא בספרי קבלה כי לפני בריאת העולם, התחולל אירוע מיסטי כביר שנקרא "שבירת הכלים". הקב"ה ברא את העולם מלכתחילה עם עוצמה חזקה של אור אלוקי, אך כלי העולם לא היו מסוגלים להכיל את האור והוא שבר את הכלים. הניצוצות השבורים התפזרו בחלל העולם והתלבשו בעצמים ואנשים שונים.

עשו היה דוגמא מושלמת של ניצוץ שבור כזה. מצד אחד, הייתה בו עוצמה רוחנית אדירה שלא הייתה אפילו ביעקב. תוהו נעלה מתיקון. ראינו קודם את הביטוי האדיר שלה בכיבוד ההורים המופלא שהעניק להורים שלו, אך מצד שני, האור שלו חזק מדי בשביל להיות מכונס בכלים ועשו לא מצא את עצמו. הוא הפך להיות אדם מטורף ומתוסכל.

אומר רבינו יוסף חיים מבגדד דבר גדול: לכן עשו הוא באמת "אדוני" של יעקב. מבחינת עוצמת האור האלוקי שבו, הוא נושא מעלה מסוימת על יעקב - ויעקב שואף להציף באחיו את אותה גדלות ולקבל ממנה הוא בעצמו.

בן איש חי דרשות וישלח: הדבר ייפלא איך צדיק קדוש כיעקב, יעשה כל כך הכנעה לעשו הרשע לקראו אדוני ולא חש ח"ו לכבוד הקדושה של עצמו? ... אלא בעשו היה חלק טוב וחלק רע ובעבור חלק הטוב נקבר ראשו במערה עם יעקב ע"ה ושאר הגוף שהוא כנגד הרע הושלך חוצה. ולכן היה מתכוון לקוראו אדוני לחלק הטוב שבו וכנגד זה היה אומר עבדך.

מה המשמעות המעשית של כל זה?

היום כבר אין וויכוחים רבים בסוגיה, אבל לאחר קום המדינה, היהדות הדתית נקרעה בוויכוח הגדול איך מתמודדים עם החילוניות? זאת הייתה הפעם הראשונה בהיסטוריה שיהודים התכנסו לחיות יחד ולמעשה רוב העולם היהודי לא היה שומר מצוות.

גישה אחת (החזון איש) דיברה על **התנתקות**. אנחנו נסתגר מאחורי חומות גבוהות ונעשה הכול לא ללמוד מהמעשים הרעים שלהם. גישה שנייה (הרב קוק) דיברה על **הכלה**. עלינו לקבל את הרגשות החילוניים ולהבין כי הם חלק בלתי נפרד מעם ישראל.

והייתה ועודנה גישה שלישית (מהבעש"ט עד הרבי מלובאוויטש): **שליחות**. כל יהודי באשר הוא רוצה להיות קדוש. יהודי לא יכול להרגיש טוב עם ריחוקו מאלוקות והדרישה מכולנו היא להאיר את שם הוי' שנמצא בכל אחד. לעורר את הקדושה הטבעית שקיימת בכל יהודי.

ואולי כעת נבין את המדרש המופלא ביותר בכל הסיפור:

בראשית רבה עה, כ: כל אותן חדשים שעשה בבית אל היה מכבד את עשו באותו דורון, רבי אבין בשם רבי חוניא אמר: ט' שנים היה מכבד את עשו באותו דורון.

מתברר כי יעקב המשיך את הקשר עם עשיו לאורך שנים. יעקב לא הניח לניצוצות הנעלים הללו להתפזר ברוח. בערב פסח הוא שלח לעשו מצה כ"מבצע מצה", בערב סוכות הוא שלח לו לולב כ"מבצע לולב" ובערב חנוכה הוא שלח לו חנוכייה ל"מבצע חנוכה". יעקב ידע שבלי הברור של עשו, לא נגיע אל "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו", בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

**כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי רבנו ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי-נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**